

3) Важливим елементом укладення договору оренди слугує чіткий перелік документів на причал як гідротехнічну споруду, який, утім, на рівні закону не передбачений. Його існування матиме важливе значення для усунення перешкод до укладення та посвідчення договору оренди в портовій галузі.

4) Потрібно встановити межі між сферами інтересів державного (адміністративного) та приватного (господарського) секторів шляхом фіксування повноважень адміністрації морських портів та суб'єктів господарювання, таких як стивідорні та експедиторні компанії.

Література

1. Про морські порти України : Закон України № 4709-VI від 17.05.2012 // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2013. – № 7. – С. 65.

2. Пояснювальна записка до проекту Закону України “Про морські порти України” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=42340&pf35401=212301>.

3. О морских портах в Российской Федерации и о внесении изменений в отдельные законодательные акты Российской Федерации [Электронный ресурс] : Федеральный закон Российской Федерации от 8 ноября 2007 г. № 261-ФЗ // Российская газета (РГ). – 2007. – № 4517. – Режим доступа : <http://www.rg.ru/2007/11/14/port-dok.html>.

4. Про оренду державного та комунального майна : Закон України № 2269-XII від 10.04.1992 // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1992. – № 30. – С. 416.

5. Долинська М. С. Особливості укладення та нотаріальне посвідчення договорів щодо права користування земельною ділянкою для забудови (суперфіцію) / М. С. Долинська // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. – 2012. – № 4. – С. 145–153.

6. Про концесії : Закон України № 997-XIV від 16.07.1999 // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1999. – № 41. – С. 372.

УДК 349.6

І. М. Старосуд, здобувач Національного університету “Юридична академія України імені Ярослава Мудрого”, суддя Донецького окружного адміністративного суду

ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНОЇ РЕКЛАМИ ЯК СПОСОБУ ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ ТА ВИХОВАННЯ

Проаналізовано екологічну політику України та її напрямки в контексті реалізації екологічної освіти і виховання; визначено чинники, що забезпечують їх ефективність; запропоновано власний погляд щодо значення соціальної реклами в екологічній сфері як складової екологічної освіти та виховання. Виокремлено напрямки вдосконалення законодавства в галузі екологічної освіти і виховання, а також запропоновано належні зміни до нього.

Ключові слова: соціальна реклама; екологічна освіта; екологічне виховання; екологічне управління; економічний механізм охорони довкілля.

© І. М. Старосуд, 2013

Осуществлен анализ экологической политики Украины и ее направлений в контексте реализации экологического образования и воспитания; определены составляющие элементы, которые обеспечивают их эффективность; предложена своя точка зрения на значение социальной рекламы в экологической сфере как составной части экологического образования и воспитания. Сформулированы отдельные направления усовершенствования законодательства в сфере экологического образования и воспитания и предложены соответствующие изменения в нем.

Ключевые слова: *социальная реклама; экологическое образование; экологическое воспитание; экологическое управление; экономический механизм охраны окружающей среды.*

It is analysed the environmental policy of Ukraine and its direction in the context of environmental education; defined components to ensure their effective implementation; proposed the own view on the value of public service announcements at the environment, as a part of environmental education. It is defined some directions of improvement of legislation in the field of environmental education and it is also suggested appropriate changes to it.

Key words: *social advertising; environmental education; environmental management; economic mechanism of environmental protection.*

Постановка проблеми. Успішного розв'язання екологічних проблем сучасного суспільства даремно очікувати без належного рівня екологічної свідомості населення, його екологічної культури та певного мінімуму знань у цій сфері. Невипадково в центральному системотвірному законі для екологічного права – Законі України “Про охорону навколишнього природного середовища” цим питанням присвячено окрему статтю: Ст. 7 “Освіта і виховання в галузі охорони навколишнього природного середовища”. Зокрема в цій статті зазначено: “Підвищення екологічної культури суспільства і професійна підготовка спеціалістів забезпечуються загальною обов'язковою комплексною освітою та вихованням у галузі охорони навколишнього природного середовища, в тому числі в дошкільних дитячих закладах, у системі загальної середньої, професійної та вищої освіти, підвищення кваліфікації та перепідготовки кадрів.

Екологічні знання є обов'язковою кваліфікаційною вимогою для всіх посадових осіб, діяльність яких пов'язана з використанням природних ресурсів та призводить до впливу на стан навколишнього природного середовища.

Спеціально визначені вищі та професійні навчальні заклади здійснюють підготовку спеціалістів у галузі охорони навколишнього природного середовища та використання природних ресурсів з урахуванням суспільних потреб”.

Право на отримання екологічної освіти передбачено також серед основних екологічних прав громадян у ст. 9 цього Закону, а до компетенції окремих органів державної влади зараховано повноваження з організації екологічного виховання та екологічної освіти громадян (Кабінету Міністрів України, Ради міністрів АРК, виконавчих органів сільських, селищних, міських рад).

Таким чином, питання щодо формування екологічного світогляду особи відображено в законодавстві України. Водночас слід зауважити розірваність між визнанням необхідності проведення екологічної освіти й виховання та реальним рівнем їх реалізації, що значною мірою впливає на ефективність реалізації екологічної політики держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичною і методичною основою дослідження стали наукові праці провідних вітчизняних і зарубіжних учених юристів-екологів, які досліджували проблеми екологічного управління (В. І. Андрейцев, М. М. Бринчук, А. П. Гетьман, Ю. С. Шемшученко), економічного механізму охорони навколишнього природного середовища (М. В. Костицький, М. В. Краснова, Т. В. Петрова). Окремі елементи про-

блеми розглядалися у працях науковців, які досліджували соціологічні аспекти в екологічній сфері (М. М. Саппа, О. Г. Стегній та ін.).

Незважаючи на суттєвий внесок учених, який проявився у створенні комплексного методологічного середовища для дослідження проблем екологічної освіти і виховання, необхідно констатувати, що питання місця соціальної реклами та правових заходів її забезпечення не були предметом окремого дослідження, а порушувалися лише епізодично.

Мета статті – здійснити комплексний аналіз місця соціальної реклами в системі засобів екологічної освіти та виховання. Для реалізації зазначеної мети необхідно виконати такі завдання:

- проаналізувати теоретичну літературу і нормативно-правову базу з цих питань;
- виявити основні проблеми застосування законодавства у сфері соціальної екологічної реклами, а також чинники, що впливають на її ефективність;
- сформулювати висновки та пропозиції, спрямовані на підвищення ефективності соціальної реклами в екологічній сфері.

Виклад основного матеріалу. Незважаючи на загострення екологічних проблем, слід констатувати, що в сучасних умовах українського суспільства, на фоні складних економічних процесів увага до них знижується, що дуже впливає на реалізацію екологічної політики. Зазначені явища, у свою чергу, призводять до нехтування з боку суб'єктів господарювання та населення до проблем, пов'язаних з охороною довкілля, використання екологічно небезпечних технологій, до ігнорування енерго- та ресурсощадних технологій тощо. У зв'язку з цим логічно, що в Основних засадах (стратегії) державної екологічної політики України на період до 2020 р. значне місце відведено заходам формування екологічної свідомості населення. Зокрема, в цьому документі передбачається до 2015 р. розробити й розпочати реалізацію Стратегії екологічної освіти для сталого розвитку українського суспільства та економіки України; створити системи екологічного навчання й підвищення кваліфікації державних службовців, до компетенції яких належать питання охорони навколишнього природного середовища; створити мережу регіональних екологічно-просвітницьких центрів на базі закладів освіти, неурядових природоохоронних організацій тощо; розробити організаційний механізм місцевого, регіонального та національного рівня для активного залучення громадськості до процесу екологічної освіти з метою сталого розвитку, екологічної просвіти і виховання тощо [1].

Реалізація цих та ряду інших заходів, покликаних забезпечити формування світоглядних цінностей населення, яка базується на основних принципах сталого розвитку, включає в себе комплексне розв'язання економічних, соціальних та екологічних проблем.

Аналіз цього політичного документа дає можливість визначити основні заходи, які передбачено здійснити в рамках його виконання у зазначеній сфері. Зокрема, передбачено необхідність розроблення методологічних основ та запровадження безперервної екологічної освіти, які сприятимуть успішній реалізації національної екологічної політики і таких її складових, як екологічна освіта для сталого розвитку, програма екологічної освіти в рамках державних освітніх програм для дошкільних навчальних закладів, загальноосвітніх та вищих навчальних закладів I–IV рівнів акредитації, програми післядипломної освіти і курсової перепідготовки фахівців, що визначені критеріями успішності реалізації Стратегії.

Наголошено на необхідності розвитку всеохопної екологічної просвіти і виховання молодого покоління шляхом підтримки діяльності позашкільних закладів освіти, еколого-натуралістичних центрів і природничих секцій центрів дітей та юнацтва. З метою формування свідомості необхідно налагодити виробництво виховних і соціальних природоохоронних програм на телебаченні, забезпечити підготовку публікацій, видання спеціальних інформаційних випусків, буклетів, бюлетенів.

Серед основних заходів у цьому напрямку зазначено й подальший розвиток та підтримку неурядових організацій, які сприятимуть активізації екологічного руху в Україні, поширенню міжнародних зв'язків для спільного розв'язання екологічних проблем, обміну інформацією, знаннями й досвідом, а отже, формуванню свідомого громадянського суспільства на засадах сталого розвитку.

Передбачені етапи реалізації Стратегії наголошують на необхідності розробки та прийняття цілого ряду документів і заходів у цій сфері: природоохоронного розділу до освітніх державних програм із заходами для сталого розвитку та екологічної освіти; стратегії екологічної освіти з метою сталого розвитку українського суспільства та економіки України; організаційного механізму місцевого, регіонального та національного рівня для активного залучення громадськості до процесу екологічної освіти з метою сталого розвитку, екологічної просвіти і виховання; включення питань формування екологічної культури, екологічної освіти і просвіти в державні цільові, регіональні й місцеві програми розвитку тощо.

Однак слід зазначити, що залишається недооціненою роль екологічної освіти й виховання як функції екологічного управління, на чому неодноразово наголошували дослідники. Сприйняття їх саме в такому аспекті через виділення повноважень певних органів екологічного управління саме й здатне забезпечити їхню ефективність. Наприклад, у травні 2013 р. система територіальних органів Міністерства екології та природних ресурсів (далі – Мінприроди) зазнала кардинальних змін, оскільки їх повноваження було передано відповідним підрозділам обласних державних адміністрацій [2]. Не вдаючись у дискусію про доцільність та обґрунтованість такої реорганізації, слід зазначити, що наразі роль Мінприроди в подоланні екологічних проблем на територіальному рівні знизилась. Ще більше це стосується екологічної освіти й виховання, оскільки ці повноваження не відіграють значної ролі в діяльності міністерства, а згадуються у його повноваженнях лише поверхово. Зокрема, у п. 36 Положення про Мінприроди до його завдань зараховано інформування і роз'яснення стосовно державної політики у відповідній сфері, сприяння розвитку екологічної освіти та екологічного виховання населення [3]. У зв'язку з цим вважаємо за доцільне запровадити певні показники роботи в цій сфері як Мінприроди, так і Департаментів екології та природних ресурсів обласних державних адміністрацій, що дозволить активізувати й конкретизувати їх діяльність, а цілеспрямована координація з боку Мінприроди дасть можливість її уніфікувати, що позитивно позначиться на її результатах.

Слід зазначити, що законодавство України має значний невикористаний потенціал засобів екологічної освіти й виховання населення, серед них і соціальна реклама. Закон України “Про рекламу” передбачає, що “реклама – інформація про особу чи товар, поширена в будь-якій формі та в будь-який спосіб і призначена сформуванню або підтриманню обізнаності споживачів реклами та їх зацікавленості щодо таких особи чи товару”. Крім того, цим же Законом окремо виділено такий вид реклами, як “соціальна реклама – інформація будь-якого виду, поширена в будь-якій формі, яка спрямована на досягнення суспільно корисних цілей, популяризацію загальнолюдських цінностей і поширення якої не має на меті отримання прибутку” [4]. За цим визначенням можна зробити висновок про те, що реклама, яка поширює екологічні цінності, інформацію щодо стану довкілля, використання екологічно безпечних технологій, належить до соціальної реклами. Це підтверджується ще й тим, що в попередній редакції згаданого закону визначення соціальної реклами подавалося в такому вигляді: “Соціальна рекламна інформація – це інформація державних органів з питань здорового способу життя, охорони здоров'я, охорони природи, збереження енергоресурсів, профілактики правопорушень, соціального захисту та безпеки населення, яка не має комерційного характеру. У такій рекламі не повинні згадуватись конкретна продукція та її виробники”.

Зважаючи на вищевикладене, особливої актуальності набувають передбачені ст. 12 Закону України “Про рекламу” вимоги щодо розміщення соціальної реклами:

“3. На осіб, які безоплатно виробляють і розповсюджують соціальну рекламу, та на осіб, які передають свої майно і кошти іншим особам для виробництва і розповсюдження соціальної реклами, поширюються пільги, передбачені законодавством України для благодійної діяльності.

4. Засоби масової інформації – розповсюджувачі реклами, діяльність яких повністю або частково фінансується з державного або місцевих бюджетів, зобов’язані розміщувати соціальну рекламу державних органів та органів місцевого самоврядування, громадських організацій безкоштовно в обсязі не менше 5 відсотків ефірного часу, друкованої площі, відведених для реклами.

5. Засоби масової інформації – розповсюджувачі реклами, що повністю або частково фінансуються з державного або місцевих бюджетів, зобов’язані надавати пільги при розміщенні соціальної реклами, замовником якої є заклади освіти, культури, охорони здоров’я, які утримуються за рахунок державного або місцевих бюджетів, а також благодійні організації”.

На важливості підвищення рівня екологічно орієнтованої соціальної реклами наголошено також в Основних засадах (стратегії) державної екологічної політики України на період до 2020 р., де в одному із завдань для досягнення стратегічних цілей визначено необхідність збільшення частки екологічної інформації та соціальної реклами природоохоронного спрямування, що регулярно поширюється засобами масової інформації: до 2015 р. – на 15 %, до 2020 р. – на 30 % порівняно з 2010 р. Крім того, частку реклами природоохоронного змісту на національних теле- й радіостанціях зараховано до одного з показників ефективності Стратегії.

Однак з метою уникнення декларативного характеру зазначених правових норм доцільно було б поєднати вимоги цих двох законів, закріпивши законодавчо положення про те, що частка соціальної реклами природоохоронного спрямування не може становити менше 15 % ефірного часу, друкованої площі, відведених для соціальної реклами.

Крім того, слід звернути на увагу й на фінансовий потенціал стимулювання такої реклами в рамках реалізації економічного механізму охорони навколишнього природного середовища. Так, у ст. 42 Закону України “Про охорону навколишнього природного середовища” передбачено: “В Україні фінансування заходів щодо охорони навколишнього природного середовища здійснюється за рахунок державного бюджету України, бюджету Автономної Республіки Крим та місцевих бюджетів, коштів підприємств, установ та організацій, фондів охорони навколишнього природного середовища, добровільних внесків та інших коштів”. Відповідно до ч. 6 ст. 47 цього ж Закону: “Кошти місцевих Автономної Республіки Крим і Державного фондів охорони навколишнього природного середовища можуть використовуватись тільки для цільового фінансування природоохоронних та ресурсозберігаючих заходів, у тому числі наукових досліджень з цих питань, ведення державного кадастру територій та об’єктів природно-заповідного фонду, а також заходів для зниження впливу забруднення навколишнього природного середовища на здоров’я населення” [5].

Перелік видів діяльності, що належать до природоохоронних заходів, визначено Кабінетом Міністрів України. Хоча він містить окремий розділ “Наука, інформація і освіта, підготовка кадрів, екологічна експертиза, організація праці, забезпечення участі у діяльності міжнародних організацій природоохоронного спрямування, впровадження економічного механізму забезпечення охорони навколишнього природного середовища”, але фактично заходи щодо екологічної освіти та виховання обмежуються таким: проведення науково-технічних конференцій і семінарів, організація виставок, фестивалів та інших заходів пропаганди охорони навколишнього природного середовища, видання поліграфічної продукції з екологічної тематики, створення бібліотек, відеотек, фонотек тощо; організація та здійснення робіт з екологічної освіти, підготовки кадрів, підвищення кваліфікації й обміну досвідом роботи працівників природоохоронних органів [6].

Слід підкреслити, що важко очікувати ефективності реалізації політики у сфері екологічної освіти й виховання без належного рівня правового та фінансового забезпечення.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Проведений аналіз політики в сфері забезпечення екологічної освіти й виховання свідчить про те, що, незважаючи на задекларовані пріоритети, вони не стали одним із пріоритетів екологічної політики. Держава, в першу чергу, зосереджується на оперативному розв'язанні екологічних проблем, залишаючи питання формування екологічного світогляду особи поза своєю увагою. Водночас саме вони чинять значний вплив на сприйняття людиною екологічних пріоритетів, стандартів і заборон, визначають рівень їх екологічної правосвідомості та правослухняності.

Зважаючи на вищевикладене, зазначимо, що розвитку потребують наявні засоби екологічної освіти й виховання, спрямовані на пропаганду екологічних цінностей, які може бути використано в рамках реалізації соціальної реклами, а також засоби їх фінансування.

Література

1. Основні засади (стратегія) державної екологічної політики України на період до 2020 року : Закон України № 2818-VI від 21.12.2010 // Офіційний вісник України. – 2011. – № 3. – Ст. 158.
2. Про ліквідацію спеціальних підрозділів Міністерства охорони навколишнього природного середовища та затвердження голів комісій з їх ліквідації : Постанова КМУ № 159 від 13.03.2013 // Офіційний вісник України. – 2013. – № 22. – Ст. 740.
3. Положення про Міністерство екології та природних ресурсів України : Указ Президента України № 452/2011 від 13.04.2011 // Офіційний вісник України. – 2011. – № 29. – Ст. 1258.
4. Про рекламу : Закон України № 270/96-ВР від 03.07.1996 // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 39. – Ст. 181.
5. Про охорону навколишнього природного середовища : Закон України № 1264-XII від 25.06.1991 // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 41. – Ст. 546.
6. Про затвердження переліку видів діяльності, що належать до природоохоронних заходів : Постанова КМУ № 1147 від 17.09.1996 // Зібрання постанов Уряду України. – 1996. – № 18. – Ст. 505.